

TOLMIROS SKAPANEAS
HOMENAJE AL PROFESOR
KOSTAS A. DIMADIS

ΤΟΛΜΗΡΟΣ ΣΚΑΠΑΝΕΑΣ
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
ΚΩΣΤΑ Α. ΔΗΜΑΔΗ

Edición de
Isabel García Gálvez y Olga Omatos Sáenz

Vitoria-Gasteiz

2012

© DE ESTA EDICIÓN:
Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos
Vitoria-Gasteiz

TÍTULO ORIGINAL:

Isabel García Gálvez-Olga Omatos Sáenz (eds.), *TOLMIROS SKAPANEAS. Homenaje al profesor K. A. Dimadis / ΤΟΛΜΗΡΟΣ ΣΚΑΠΑΝΕΑΣ. Αφιέρωμα στον καθηγητή Κ. Α. Δημάδη*. Vitoria-Gasteiz, Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos, 2012.

COLABORA: *Susana Lugo Mirón*

MAQUETACIÓN: *Isabel García Gálvez y Augusto de Bago*

ISSN: 1137-7003

DEPÓSITO LEGAL: Gr. 82-97

Ninguna parte de esta publicación, incluido el diseño de la portada, puede ser reproducida, almacenada o transmitida por ningún medio, ya sea eléctrico, mecánico, óptico o reprográfico, sin permiso previamente expreso de las editoras.

Η Ριμάδα Κόρης και Νέου: πραγματικά έργο του Μαρίνου Φαλιέρου

Günther Steffen Henrich
Πανεπιστήμιο Λιψίας

Το 2003 η Maria Caracausi εξέδωσε κριτικά την ανώνυμα παραδομένη *Ριμάδα κόρης και νέου* (ή «...νιου», όπως λέγαμε παλιότερα) τυπώνοντας αριστερά την (πληρέστερη και καλύτερη) παραλλαγή του χφ A[mbrosianus Y 89 sup.] και δεξιά αυτήν του V[indobonensis Theologicus Graecus 244]. Συζητώντας¹ τη δυνατότητα πως και αυτό το έργο μπορεί να προέρχεται από τον Μαρίνο Φαλιέρο, με τα ποιήματα του οποίου υπάρχουν άμπολλα κοινά σημεία, η συνάδελφος καταλήγει στο εξής συμπέρασμα: «Non mi sento tuttavia di approdare senz'altro all'attribuzione della Ριμάδα a Faliero, dato che come ho già detto, le somiglianze lessicali e i riecheggiamenti porebbero ricondurre semplicemente a un suo epigono di buona cultura, ...» Από την άλλη μεριά ο Στυλιανός Αλεξίου ήδη πριν από 43 χρόνια έτεινε στο να αποδώσει το χαριτωμένο έργο στον Φαλιέρο, στη βιβλιοκρισία του για την *Ποιητική Ανθολογία* του Λίνου Πολίτη²: «Για τη *Ριμάδα Κόρης και Νέου* ... παρατηρώ ότι ίσως είναι έργο του Μ. Φαλιέρου. Η Ριμάδα θυμίζει πολύ την *Ιστορία και Ονειρον* του αξιόλογου αυτού ποιητή, στο θέμα, που είναι η ερωτική πειθώ, στο ύφος, στη διαλογική μορφή, καθώς και σε ορισμένες χαρακτηριστικές και σπάνιες εκφράσεις, όπως η παρομοίωση του έρωτα με βασιλικόν απίδιν (σελ. 106, στ. 104: πβ. *Ιστορία και Ον.* στ. 394, 418, 689-694). Επίσης το ποταπώς της Ριμάδας (σελ. 104, στ. 6) θυμίζει το ποτάποιον της *Ιστορίας*, στ. 174.»

I. García Gálvez-O. Omatos Sáenz (eds.), *TOLMIROS SKAPANEAS. Homenaje al profesor K. Dimadis / ΤΟΛΜΗΡΟΣ ΣΚΑΠΑΝΕΑΣ. Αφιέρωμα στον καθηγητή Κ. Δημάδη*. Vitoria-Gasteiz, Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos, 2012, 45-62.

Άλλος καλός γνώστης της Κρητικής Λογοτεχνίας όμως, ο Arnold van Gemert, έχει την εξής γνώμη:³ «As far as atmosphere and subject matter are concerned, the Rhyme fits in with the erotic *oeuvre* of Falieros, but there are no reliable grounds for ascribing it to him. It is among the best works of early Cretan literature. A date in the early part of the fifteenth century, contemporary with Falieros, seems the most likely possibility.»

Πιστεύω πως υπάρχει ένα βάσιμο κριτήριο, πάνω στο οποίο πρέπει να βεβαιωθεί η γνώμη του Αλεξίου πως ο ποιητής της Ριμάδας κόρης και νέου ήταν πραγματικά ο Φαλιέρος. Πρόκειται για τις κρυπτοσφραγίδες⁴, και προχωρώντας με βάση το κείμενο του χφ Α δίνω εδώ όσες κρυπτοσφραγίδες του Φαλιέρου διαπίστωσα:

Τμήμ. Στίχοι	Κατιούσες κρυπτοσφραγίδες	Ανιούσες κρυπτοσφραγίδες
1) Τίτλος + Α 1-7	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
2) Α 8-12 + V 11/12 ⁵	Ο Μαρίνος σας ⁶	;
3) V 13-16 + Α 13/14	Του Μαρί (βλ. σημ. 9)	του Μαρί
4) Α 15-24	Ο Μαρίνος σας είμαι	ο Μαρίνος σας είμαι
5) " 25-34	Του Μαρίνου σας είναι ⁷	του Μαρίνω ⁸ σας
6) " 35-43	Του Μαρίνου	του Μαρίνω
7) " 44-54	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνου σας
8) " 55-60	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος σας
9) " 61-68	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
10) " 69-74	Ο Μαρίνος	ο Μαρής ⁹

¹ Caracausi (2003: 26-28).

² Alexiu (1966: 298).

³ van Gemert (1991: 60).

⁴ Γι' αυτό το σύστημα απόκρυψης του ονόματος ενός ποιητή βλ. τις εξής εργασίες μου: Henrich (1993: 325-329, 1997: 164-169, 2004: 85-94, 2005: 649-661, 2006: 405-414, 2009: 107-128).

⁵ Μετά το στ. 12 το χφ Α έχει το μοναδικό του κενό, 6 στίχων, που το συμπληρώνω με τους στ. 11-16 του χφ V.

⁶ Υπό την προϋπόθεση ο Φαλιέρος στο στ. 9 (Α) να έγραψε *σαμ περισσότερι* –τα δύο χφ έχουν βέβαια *σαν π.*

⁷ Εννοείται ... *οι στίχοι αυτοί ή τα βέρσα αυτά.*

⁸ «Εξισωτική», κυρίως κρητική εν. γενική ορισμένων αρσ. σε -ος, ιδίως παροξύτωνων κύριων ονομάτων, βλ. Henrich (1976: 1-4 και συχνά). Η ορθογράφηση αυτού του [-ο] κυμαινόταν ανάμεσα στα -ο και -ω.

⁹ Ο άλλος κρητικός τύπος του βαφτιστικού, ο οποίος προέρχεται από το βεν. *Marin*. Κι εδώ κυμαινόταν η ορθογράφηση, μεταξύ -ί- και -ή-. Η γενική *Μαρή* στη βενετοκρατούμενη Κρήτη υπήρξε και ως επώνυμο (άντρα), βλ. Trapp (1985: αρ. 16864/65).

11) " 75-80	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίς σας
12) " 81-85	Ο Μαρίς	ο Μαρής
13) " 86-93	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
14) " 94-100	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος
15) " 101-109	Του Μαρίνο	του ¹⁰ Μαρίνο
16) " 110-114	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
17) " 115-121	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
18) " 122-128	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
19) " 129-136	Ο Μαρής σας	ο Μαρίνος σας
20) " 137-142	Ο Μαρίνος	ο Μαρής
21) " 143-148	Ο <M>αρίνος ¹¹	ο Μαρίνος
22) " 149-154	Του Μαρίνο	του Μαρή σας
23) " 155-161	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
24) " 162-166	Ο Μαρίς	του Μαρί
25) " 167-174	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος σας
26) " 175-180	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
27) " 181-187	Ο Μαρίνος σας	του Μαρή
28) " 188-198	Του Μαρίνο σας	του Μαρίνου σας.

Διαπιστώσαμε λοιπόν 28 τμήματα (ή: ομάδες στίχων) με τύπους του μικρού ονόματος, από τους οποίους η ονομαστική ο *Μαρί(νο)ς* εμφανίζεται 39 φορές (32 φ. ο *Μαρίνος* και 7 φ. ο *Μαρής/ίς*), 16 φ. η γενική (6 φ. του *Μαρίνο/ω* του *Μαρίνου* και του *Μαρή/ί* ανά 5 φ.), αποκλειστικά έναρθροι τύποι. Τα «γεμίσματα» είναι ολιγαριθμότερα (21 φ. *σας*, 2 φ. *είμαι*, 1 φορά *είναι*). Γύρω στους στ. 8-12 προφανώς υπάρχει κάποια φθορά, η οποία θα εξηγεί την ανωμαλία ότι λείπει εκεί η ανιούσα κρυπτοσφραγίδα.

Εφόσον όμως η «βάση» των κρυπτοσφραγίδων *Μαρί(νο)ς/Μαρή(ς)* είναι κάπως στενή (αποτελείται μόνο από τα τρία γράμματα *Μαρ-*), έψαξα ακόμη για το *Φαλιέρος*, και πράγματι: υφίστανται και κρυπτοσφραγίδες με το επώνυμο του ποιητή, αλλά λιγότερο κανονικές: οι περικοπές τους άλλωστε δε συμπίπτουν μ' εκείνες του μικρού ονόματος. Οι 8 *κατιούσες*, όλες με το *Ο Φαλιέρος*: στ. 13-21, 43-47, 50-57, 69-77, 95-100, 127-134, 140-146 και 189-198 –μόνο η τελευταία περίπτωση συνοδεύεται από ένα γέμισμα, το *σας*. Σε διαφορετικές περικοπές εμφανίζονται 7 *ανιούσες*: στ. 190-183 ο *Φαλιέρος*, 104-98 *Φαλιέρον*, 97-91 ο *Φ.*, 73-66

¹⁰ Αν ο Φαλιέρος έγραψε στην αρχή του 109 *γιατ*' (A: *γι-*, V 107: *διατ*) και στο 101 *συζαράνει* (το όμικρον πέρα για πέρα συνηθισμένο τότε στον ενεστώτα και τον παρατατικό των ρημάτων σε *-ώνω*).

¹¹ Εδώ κατά το κείμενο του A βγαίνει μόνο η ανιούσα κρυπτοσφραγίδα: για να πετύχουμε και μια κατιούσα, πρέπει να εικάσουμε στο στ. 144 <μ>ονδ' ... <μ>ουδέ. Για τα χωρία μ' αυτό τον τύπο βλ. Κριαράς (1969-, τόμος Γ') *μηδέ*.

ο Φ., 51-45 Φ., 44-37 ο Φ., 27-21 ο Φ. (5 έναρθρες ονομαστικές και 1 άναρθρη, καθώς και 1 γενική, επίσης άναρθρη).

Για σύγκριση δίνω πρώτα όλες τις κρυπτοσφραγίδες με τύπους του μικρού ονόματος του Φαλιέρου που βρήκα στο *Ιστορία και όνειρο*, ξεκινώντας από την κριτική έκδοση του van Gemert (1980):

48

<i>Τμήμ. Στίχοι</i>	<i>Κατιούσες κρυπτοσφραγίδες</i>	<i>Ανιούσες κρυπτοσφραγίδες</i>
1) Τίτλος + πεζός πίν. προσώπων (δ' γραμμές)	Του Μαρί	ο Μαρίνος
2) 1-8	Του Μαρίνο	του Μαρίνου σας
3) 9-19	Ο Μαρίνος σας είμαι	του Μαρίνο σας
4) 20-27	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας είμαι
5) 28-34	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
6) 35-44	Του Μαρίνο σας	του Ρεθεμνιού (!) ¹²
7) 45-52	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
8) 53-60	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος σας
9) 61-66	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος ¹³
10) 67-74	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
11) 75-82	Του Μαρίνου	του Μαρίνου σας
12) 83-90	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
13) 91-96	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
14) 97-104	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνου
15) 105-112	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
16) 113-119	Ο Μαρίνος	του Μαρή
17) 120-126	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
18) 127-134	Του Μαρίνω ή -ο	ο Μαρίνος
19) 135-140	Του Μαρίνω	ο Μαρίνος
20) 141-152	Του Ρεθυμνίου (!)	είναι, του Μαρίνου
21) 153-162	Ο Μαρίνος σας	του Μαρίνω
22) 163-166	Ο Μαρίνος	του Μαρί
23) 167-172	Ο Μαρή ¹⁴ ή -ίς	ο Μαρίνος σας
24) 173-180	Ο Μαρίνος	του Μαρί σας
25) 181-186	Ο Μαρίνος	ο Μαρή σας
26) 187-196	Ο Μαρίνος	του Μαρί σας είναι
27) 197-200	Του Μαρί ή -ή	του Μαρί
28) 201-207	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος
29) 208-214	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
30) 215-222	Ο Μαρίνος	του Μαρίνου

¹² Το ο Ρεθεμνιώτης (*Rethemgniotis*) υπάρχει σε κρυπτοσφραγίδες έργων του Γ. Χορτάση (Henrich 2009: 115, 121).

¹³ Αν ο Φαλιέρος στο στ. 64 έγραψε *ιμπορεί* (πβ. στ. 428).

¹⁴ Αν στο στ. 167 γράψουμε *ο πάθος μου* αντί ... σου.

31) 223-228	Ο Μαρίς	ο Μαρίνος
32) 229-236	Του Μαρί	του Μαρή σας
33) 237-244	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
34) 245-252	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος είμαι
35) 253-262	Είμαι ο Μαρίνος	είμαι ο Μαρίνος
36) 263-270	Του Μαρίνο	του Μαρίνου
37) 271-276	Του Μαρίνο	ο Μαρίνος
38) 277-285	Είμαι ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
39) 286-292	Ο Μαρίνος σας είμαι	ο Μαρίνος σας
40) 293-300	Του Μαρίνου	του Μαρίνου
41) 301-310	Του Μαρίνο σας	του Μαρίνο σας
42) 311-320	Του Μαρίνο είναι	του Ρεθεμνιού (!)
43) 321-328	Του Μαρίνου	του Μαρίνο ή -ω
44) 329-333	Του Μαρίνο	του Μαρή
45) 334-338	Ο Μαρίνος	ο Μαρίς
46) 339-346	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
47) 347-354	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
48) 355-363	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνου
49) 364-372	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος σας
50) 373-380	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
51) 381-386	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
52) 387-394	Ο Μαρίνος είμαι	ο Μαρίνος σας
53) 395-400	Ο Μαρίνος	ο Μαρής ή -ίς ¹⁵
54) 401-408	Ο Μαρίνος	του Μαρίνο
55) 409-414	Ο Μαρίνος	ο Μαρής
56) 415-420	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
57) 421-425	Ο Μαρίνος	ο Μαρής (ή -ίς) σας
58) 426-432	Ο Μαρίνος	του Μαρίνω ¹⁶
59) 433-439	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
60) 440-444	Ο Μαρίνος	του Μαρί
61) 445-452	Του Μαρίνου	ο Μαρίνος σας
62) 453-462	Είναι του Μαρή	είναι του Μαρή
63) 463-470	Του Μαρίνο	του Μαρίνου
64) 471-478	Του Μαρίνο	του Μαρί ή -ή
65) 479-486	Ο Ρεθύμνιος	ο Ρεθεμνιός ¹⁷
66) 487-494	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος σας
67) 495-502	Ο Μαρίνος	του Μαρίνο
68) 503-511	Του Μαρίνο ή -ω	του Μαρίνο
69) 512-517	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
70) 518-525	Του Μαρίνω σας ή είμαι	του Μαρίνου ¹⁸

¹⁵ Αν στο στ. 396 διαβάσουμε ήρθε με το χφ Ν (η έκδοση: ήλθε).

¹⁶ Αν στο στ. 428 ο Φαλιέρος έγραψε πάλι ιμπορ- (πβ. στ. 64, σημ. 13).

¹⁷ Η ανιούσα κρυπτ. είναι κάπως προβληματική, διότι βγαίνει μόνο, αν δεχτούμε τις εξής μικροαλλαγές ως γραφές του Φαλιέρου: στο στ. 480 την μάθη (έτσι στο V) και ακόμι (συχνό σε παλαιά χφφ)· λιγότερο πιθανό βέβαια είναι ένα πάθι για το τέλος του στ. 479.

¹⁸ Αν στο στ. 524 εικάσουμε να τα φέρη αντί ν' αναφέρη.

71) 526-532	Του Μαρίνο	του Μαρή ή -ί
72) 533-541	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνου σας
73) 542-549	Του Μαρίνου	του Μαρίνου σας
74) 550-556	Του Μαρίνο σας	του Μαρί
75) 557-562	Ο Μαρίνος	του Μαρί
76) 563-568	Του Μαρίνω ή -ο	του Μαρίνο
77) 569-577	Του Μαρίνο	ο Μαρίνος σας
78) 578-586	Του Μαρίνω σας	του Μαρίνου
79) 587-594	Του Μαρίνω σας	του Μαρί
80) 595-604	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνου σας
81) 605-613	Του Μαρίνου σας	ο Μαρίνος σας
82) 614-620	Του Μαρίνο σας	του Μαρή ή -ί
83) 621-628	Του Μαρίνου	ο Μαρίνος
84) 629-634	Του Μαρίνου	του Μαρί
85) 635-642	Του Μαρίνο ή -ω	του Μαρίνο σας
86) 643-650	Ο Ρεθεμνιός	ο Μαρίνος
87) 651-656	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος ¹⁹
88) 657-666	Είμαι ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας είμαι εγώ (;)
89) 667-672	Του Μαρίνω	του Μαρίνω ²⁰
90) 673-682	Του Ρεθεμνιού	... (;) του Μαρίνου
91) 683-692	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας είμαι
92) 693-699	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
93) 700-709	Του Ρεθεμνιού ²¹	σας είναι, του Μαρί
94) 710-715	Ο Μαρίνος ²²	του Μαρή
95) 716-722	Ο Μαρίνος	του Μαρίνου
96) 723-731	Είναι του Μαρίνο ή -ω	είναι του Μαρί
97) 732-737	Του Μαρίνου	του Μαρίνου
98) 738-746	Ο Μαρίνος σας	του Μαρή
99) 747-752	Του Μαρίνου	του Μαρί
100) 753-758	Ο Μαρίνος	ο Μαρίς ή -ής.

Διαπιστώθηκαν δηλ. στο *Ιστορία και όνειρο* αυτά τα 100 σχετικά με το φαινόμενο μας τμήματα - ο αριθμός τους δε νομίζω πως είναι τυχαίος. Οι εμπεριεχόμενες (απλές) κρυπτοσφραγίδες, όχι λιγότερες από 192 με τύπους του μικρού ονόματος και 8 με τύπους του εθνικού *Ρεθεμνιός/Ρεθύμνιος*, καλύπτουν πάλι, όπως ακριβώς στη *Ριμάδα*, ολόκληρο το έργο. Κάποτε βέβαια στη μία κατεύθυνση της συνδυασμένης κρυπτοσφραγίδας ο αριθμός των γραμμάτων ονόματος και άρθρου είναι κατά ένα ως δύο μικρότερος από αυτόν των στίχων του τμήματος (κάτι που στην

¹⁹ Αν στο στ. 655 ο Φαλιέρος έγραψε *μπληγήν*.

²⁰ Στο 667 δέχομαι το *την* του V.

²¹ Αν στο στ. 704 διαβάσουμε *θεάς* (μονοσύλλαβο) αντί του *νιας*.

²² Στο στ. 711 πρέπει να προτιμηθεί ο πληθυντικός *τα δικά (μου) κίντυνα* του χφ N, πβ. στ. 105, 150 και 444.

απλή κρυπτοσφραγίδα, μίας μόνο κατεύθυνσης, δεν επιτρέπεται)· σ' αυτά όμως τα τμήματα η άλλη κατεύθυνση ισοφαρίζει τον αριθμό των γραμμάτων, π.χ.: *Ιστορία και όνειρο*, τμήμα 21, στ. 153-162 = 10 στίχοι· η ανιούσα κρυπτοσφραγίδα, του *Μαρίνω*, περιέχει μόνο 9 γράμματα (επί 2), αλλά η κατιούσα, ο *Μαρίνος* σας, 11· δηλ. ο μέσος όρος είναι 10 γράμματα, ισάριθμος με τους στίχους.²³ (Στα σύντομα ποιήματα, τη *Ριμάδα* και το *Ερωτικόν ενύπνιον*, δεν εμφανίζονται τέτοιες περιπτώσεις.)

51

Υπάρχουν βέβαια πάλι κρυπτοσφραγίδες με το επώνυμο του Φαλιέρου και στο *Ιστορία και όνειρο*, αλλά πολύ λιγότερες και χωρίς την απόλυτη συνέχεια που είδαμε για το μικρό όνομα. Τα τμήματα που περιέχουν τύπους του *Φαλιέρος* συνήθως δεν συμπίπτουν μ' εκείνα που βρέθηκαν για το βαφτιστικό ούτε είναι τώρα ίδια για κατιούσες και ανιούσες κρυπτοσφραγίδες. Δίνω σύντομα στην αρχή τα τμήματα με τις κατιούσες (37):

Ο *Φαλιέρος* 47-52, 62-70, 72-78, 156-161, 180-187, 189-196, 200-206, 283-289, 290-298, 369-374, 392-399, 408-413, 414-419, 421-428, 434-441, 466-472, 492-499, 504-511, 524-532²⁴, 543-550, 565-572, 635-641, 727-734· *Φαλιέρος* 1-6, 79-85, 87-95, 380-387, 534-538, 578-585, 659-666, 693-699, 747-754· *Φαλιέρον* 1-7, 230-237, 275-282, 334-341²⁵, 595-601· *Του Φαλιέρω* μόνο 586-593.

Τέτοιου είδους ανιούσες κρυπτοσφραγίδες διαπίστωσα τις εξής 39: Ο *Φαλιέρος* 736-728, 702-695, 695-687, 664-656, 655-649, 636-630, 591-584, 571-564, 535-529, 509-502, 395-387, 384-377, 343-335, 318-310, 305-298, 294-287, 277-270, 234-229, 204-198, 182-175, 174-169, 159-154, 140-133, 127-121, 98-92, 79-72, 70-64, 50-44, 13-5 και τίτλος + πίνακας προσώπων· *Φαλιέρος* 649-644, 580-574, 525-520, 493-486, 286-279, 168-162, 87-81, 63-56· *Του Φαλιέρον* 259-252.

Για να αποδειχτεί όσο το δυνατόν πειστικότερα η χρήση της συνδυασμένης κρυπτοσφραγίδας ο *Μαρίνος* κτό. καθώς και της απλής κρυπτοσφραγίδας ο *Φαλιέρος* κλπ. και μ' αυτό η πατρότητά του της *Ριμάδας κόρης και νέου*, δίνω επιπλέον τώρα τις αντίστοιχες συνδυασμένες κρυπτοσφραγίδες του *Ερωτικού ενυπνίου* και στο τέλος αυτές των *Λόγων διδακτικών* και της *Ρίμας παρηγορητικής* του:

²³ Τα άλλα 7 όμοια τμήματα: αρ. 26), 10 στίχων, 8 + 15 γράμματα· αρ. 32), 8 στ., 7 + 10 γρ.· αρ. 38), 9 στ., 13 + 8 γρ.· αρ. 64), 8 στ., 9 + 7 γρ.· αρ. 79), 8 στ., 12 + 7 γρ.· αρ. 91), 10 στ., 8 + 16 γρ.· αρ. 98), 9 στίχων, 11 + 7 γράμματα.

²⁴ Αν στο στ. 527 διαβάσουμε *έδθω* αντί του *έρθω* της έκδοσης.

²⁵ Αν γράψουμε στο στ. 339 *τέρι* (εντελώς συνηθισμένο παλαιότερα, ακόμα και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα).

Ερωτικόν ενύπνιον

52

1) Τίτλος + στ. 1-4	Ο Μαρίνος	ο Μαρίς
2) 5-11	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
3) 12-18	Ο Μαρίνος σας	του ²⁶ Μαρίνου ή -ω
4) 19-24	Του Μαρί	ο Μαρίνος
5) 25-31	Ο Μαρίνος σας	του Μαρί
6) 32-38	Του Μαρίνω	του Μαρίνο
7) 39-45	Του Μαρίνω	του Μαρίνω
8) 46-52	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος
9) 53-59 ²⁷	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
10) 60-66	Του Μαρίνο	ο Μαρίνος
11) 67-74	Ο Μαρίνος ²⁸	ο Μαρίνος
12) 75-81	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
13) 82-88 ²⁹	Του Μαρίνο	του Μαρίνο ³⁰
14) 89-94	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
15) 95-105 ³¹	Του Ρεθυμνίου	του Μαρίνου σας
16) 106-116	Του Μαρίνου σας	ο Μαρίνος σας
17) 117-124 ³²	Ο Μαρής σας	ο Μαρίνος
18) 125-130	Ο Μαρίς	ο Μαρίνος.

35 λοιπόν τύποι έναρθρης ονομαστικής ή γενικής του *Μαρί(νο)ς* και μόνο ένα του *Ρεθυμνίου* υπάρχουν στο σύντομο ποίημα. Επιπλέον κι εδώ διαπιστώθηκαν –απλές μόνο– κρυπτοσφραγίδες του *Φαλιέρος*, οι εξής: α) 7 κατιούσες: *Ο Φαλιέρος* 1-11 (+ *είμαι* συμπεριλαμβάνονται τα δύο ρ του τίτλου), 12-17, 34-39³³, 107-114, 123-130· *Φαλιέρος* 18-23 και 39-47. β) 5 ανιούσες: *Ο Φαλιέρος* 81-74, 36-28, 27-21, 6-1· *Φαλιέρος* 73-67.

²⁶ Στο στ. 16 ο Φαλιέρος πρέπει να έγραψε *κι ευγάνει*, όχι *και βγάνει*, όπως τυπώνει ο εκδότης με ορθή, δηλ. ετυμολογική και σύγχρονη ορθογράφηση.

²⁷ Ο van Gemert θεώρησε νόθους τους στ. 57-66· βρίσκω εκεί όμως κανονικάτατες κρυπτοσφραγίδες.

²⁸ Αν στο στ. 70 διαβάσουμε *τομ Πρώτον Ερωτα*.

²⁹ Ο van Gemert ήθελε ν' αθετήσει επίσης τους στίχους 85-92· αλλά κι εκεί υπάρχουν ωραίες κρυπτοσφραγίδες.

³⁰ Αν στο στ. 83 διαβάσουμε *την όρεξι*.

³¹ Ο εκδότης αθέτησε και τους στ. 105-116, κάτι που δεν επιβεβαιώνεται καθόλου από τις κρυπτοσφραγίδες.

³² Ο van Gemert εξοβέλισε επίσης όλους τους στίχους του τέλους, 119-130. Και σ' αυτό όμως αντιβαίνουν οι κρυπτοσφραγίδες.

³³ Σημειώνω σε παρένθεση όσες κρυπτοσφραγίδες περιέχουν στη μία κατεύθυνση λιγότερα γράμματα («γρ.») του ονόματος απ' ό,τι απαιτεί ο κανόνας· παντού όμως η άλλη κατεύθυνση ισοφαρίζει τον αριθμό τους. Το ίδιο ισχύει και για τη *Ρίμα παρηγορητική*.

Λόγοι διδακτικοί (Bakker / van Gemert 1977: 65-75)

1) 1-6	Του Μαρίνω	του Μαρί/ή	
2) 7-10	Ο Μαρίνος	του Μαρίνο	
3) 11-18	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνου	
4) 19-24	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος	
5) 25-32	Του Μαρίνο	του Μαρί (9+7 γρ.) ³³	
6) 33-42	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνο (13+9 γρ.)	
7) 43-48	Ο Μαρίνος	ο Μαρής σας	
8) 49-54	Ο Μαρίνος σου (!)	ο Μαρίνος	53
[55-56: το δίστιχο αυτό δεν μπαίνει σε κρυπτοσφραγ.: το πήραν οι εκδότες από τον Δεφάρανα]			
9) 57-62	Ο Μαρίς	ο Μαρίνος	
10) 63-68	Του Μαρίνο	ο Μαρίνος σου	
11) 69-76	Του Μαρίνω/ω	ο Μαρίνος σας είναι (!)	
12) 77-84	Ο Μαρίνος σας/σου	ο Μαρίνος σας	
13) 85-90	Ο Μαρής/ίς	ο Μαρίνος (6+8 γρ.)	
14) 91 ³⁴ -98	Ο Μαρίνος σου	ο Ρεθύμνιος (!)	
15) 99-102	Ο Μαρίνος	ο Μαρίς	
16) 103-112	Του Μαρίνου είναι	του Μαρή είναι	
17) 113-118	Ο Μαρής	του Μαρί	
18) 119-124	Ο Μαρίνος	ο Κρητικός σας (!)	
19) 125-130	Ο Μαρίνος σας	ο Κρης (!) (11+5 γρ.)	
20) 131-136	Του Μαρί	του Μαρίνο	
21) 137-144	Του Μαρή/ί	του Μαρίνου σας (7+13)	
22) 145-152	Του Μαρή σας	του Κρητός (!)	
23) 153-160	Του Μαρίνω σας	του Μαρίνου σας	
24) 161-166	Του Μαρή/ί	του Μαρί	
25) 167-172	Ο Μαρίνος	ο Μαρής σας	
26) 173-180	Ο Μαρίνος	ο Κρης είμαι	
27) 181-186	Ο Κρητικός σας	ο Κρης (12+5 γρ.)	
28) 187-194	Ο Μαρίνος σας είναι	ο Μαρίνος σας	
29) 195-200	Ο Μαρίνος	ο Κρης σας	
30) 201-206	Του Μαρίνο	ο Μαρίνος σας	
31) 207-214	Ο Μαρίνος σου	ο Μαρίνος σας είναι	
32) 215-222	Του Κρητός (!)	του Μαρίνου	
33) 223-228	Του Μαρίνου	ο Κρης (10+5 γρ.)	
34) 229-232	Του Μαρή	ο Μαρίς/ής	
35) 233-238	Ο Μαρίς	ο Μαρίνος σας	
36) 239-246	Του Μαρίνω/ο	του Μαρή/ί (9+7 γρ.)	
37) 247-252	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος	
38) 253-258	Ο Κρης σας	ο Μαρίς	
39) 259-266	Του Κρητός	ο Κρης σας	
40) 267-272	Ο Μαρής	ο Μαρής	
41) 273-278	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος	

³⁴ Στο όντα του στ. 91 πρέπει για την ανιούσα κρυπτοσφραγίδα να συμπληρωθεί τελικό -ς.

42) 279-288	Έ(ι)ναι ο Κρησ σας	ο Μαρίνος σας έ(ί)ναι
43) 289-294	Του Μαρίνου	ο Μαρίνος
44) 295-302	Είμαι ο Μαρίς	του Μαρίνο
45) 303-310	Ο Μαρίνος σας	του Μαρίνου σας
46) 311-318	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος
47) 319-326	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας.

Καινούριο στοιχείο των κρυπτοσφραγίδων είναι εδώ το εθνικό *Κρησ/Κρητικός*.

54

Οι περιπτώσεις κρυπτοσφραγ. του επωνύμου στους *Λόγους διδασκτικούς* (Φ. = Φαλιέρος):

Κατιούσες κρυπτοσφραγίδες: Στ. 33-41 Ο Φ. σας³⁵, 42-52 Του Φαλιέρου, 69-76 Του Φαλιέρω/ο, 99-106 Φ., 107-112 Φ., 117-124 Ο Φ., 133-142 Ο Φ. σας, 179-186 Φαλιέρου, 193-200 Φαλιέρου³⁶, 204-212 Ο Φ.³⁷, 219-226 Φαλιέρου, 227-234 Του Φαλιέρο, 279-286 Ο Φ. σας³⁸, 309-318 Ο Φ. σας.

Ανιούσες κρυπτ.: 311-305 Φ., 281-274 Ο Φ., 229-222 Φαλιέρου, 222(!)-216 Φ., 206-198 Ο Φ., 194-189 Ο Φ., 184-179 Φ., 176-169 Φ., 150-144 Φ., 135-131 Ο Φ., 123-116 Ο Φ., 108-102 Ο Φ., 100-94 Ο Φ., 93-87 Φ., 87(!)-82 Φ., 72-66 Ο Φ.

Ρίμα παραγορητική (Bakker / van Gemert 1972: 103-117)

1) 1-6	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
2) 7-12	Του Μαρίνο/ω	ο Μαρίνος
3) 13-20	Του Μαρίνου σας	του Μαρί (13+7 γρ.)
4) 21-26	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνου
5) 27-34	Ο Μαρίνος	του Μαρίνου
6) 35-42	Είμαι ο Μαρίς	ο Μαρίης (11+6 γρ.)
7) 43-50	Του Κρητός σας	ο Μαρίνος είμαι
8) 51-56	Ο Μαρίνος σας	του Μαρίνου
9) 57-64	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος σας
10) 65-70	Ο Μαρίνος	του Μαρίνο
11) 71-78	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
12) 79-86	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος έ(ί)ναι
13) 87-92	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος
14) 93-98	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
15) 99-104	Ο Μαρίνος	ο Μαρίης έ(ί)ναι
16) 105-110	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος

³⁵ Αν στο στ. 37 διαβαστεί *ζέσι[ν]* αντί του *ζέση* της έκδοσης.

³⁶ Αν στο 194 διαβαστεί *φταίσιμον* για *πτ-* και στο 200 *εγγάζη* αντί του *εβγάζη* της έκδοσης.

³⁷ Στο 212 και τις δύο φορές να διαβαστεί *άλλως* για τα *άλλως* της έκδοσης.

³⁸ Πρέπει στο στ. 281 να διαβαστεί *εφταξούσιος* (συμφυρμός με το *εφτά*) αντί του (ετυμολογικά ορθού) *ευ-* της έκδοσης.

17) 111-118	Του Μαρίνου σας	του Μαρί (13+7 γρ.)
18) 119-126	Ο Μαρίνος σας	του Μαρίνο
19) 127-134	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος
20) 135-142	Του Μαρί σας	του Μαρή/ί (10+7 γρ.)
21) 143-150	Του Κρητός σας	του Κρητός
22) 151-158	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος
23) 159-166	Του Μαρί/ή σας	είναι τούτα (!)
24) 167-174	Ο Μαρίνος σας έ(ι)ναι	ο Κρης σας είμαι
25) 175-180	Του Μαρή	του Μαρί
26) 181-186	Ο Μαρίνος	ο Κρης σου
27) 187-192	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος σας
28) 193-200	Ο Μαρίνος σας ένι (!)	ο Κρης (14+5 γρ.)
29) 201-206	Ο Μαρίνος	ο Μαρίνος
30) 207-212	Του Μαρίνου	του Μαρίνου
31) 213-220	Ο Κρητικός	ο Μαρίνος σας/σου
32) 221-226	Ο Μαρίς έναι	ο Μαρίνος
33) 227-232	Ο Κρης σας ένι	ο Μαρή/ί σας
34) 233-238	Ο Μαρίνος	του Μαρίνου
35) 239-244	Του Μαρί/ή	ο Μαρίς
36) 245-250	Του Μαρί σας	του Μαρή/ί
37) 251-258	Του Μαρίνου σας	του Μαρίνου έναι
38) 259-266	Του Μαρίνου	του Μαρίνω/ο
39) 267-274	Ο Ρεθύμνιος ή Ρεθεμνίος ³⁹	ο Μαρίνος
40) 275-280	Του Μαρίνου	του Μαρί/ή
41) 281-288	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος
42) 289-294	Ο Μαρί/ής ένι	ο Μαρίς
43) 295-302	Του Κρητός	του Μαρίνου σας/σου.

Προφανώς ξεχωριστό, μικρότερο ποίημα του Μαρίνου Φαλιέρου:

[44] 303-310	Ο Μαρίνος σας έ(ι)ναι	ο Μαρίνος σας είμαι
45) 311-318	Ο Μαρίνος σας	ο Μαρίνος ένι
46) 319-322	Ο Μαρίς σας	ο Μαρίς
47) 323-334 (12 στ.!)	Μαρίνος ο Κρης σου/σας	ο Κρητικός ο Μαρίνος.]

Και εδώ δεν λείπουν βέβαια κρυπτοσφραγίδες με το επώνυμο του Φαλιέρου:

Κατιούσες: Στ. 5-11 Ο Φ., 19-26 Ο Φ., 45-50 Φ., 51-58 Φ., 59-66 Φ., 67-72 Ο Φ., 107-113 Φ. ή Φαλιέρου, 139-146 Ο Φ., 149-156 Ο Φ., 158-163 Ο Φ.⁴⁰, 167-171 Φ., 174-182 Ο Φ., 214-220 Ο Φ., 221-227 Ο Φ., 229-236 Φαλιέρου, 260-264 Ο Φ., 266-273 Ο Φ., 274-280 Φ. [310-317 Ο Φ.⁴¹, 317(!)-321 Φ., 326-330 Ο Φ.].

³⁹ Αν στο στ. 267 διαβαστεί αδερφός αντί του αδελφός και στο 269 έφθιασε ή εύθιασε για το έφτιασε της έκδοσης.

⁴⁰ Αν στο στ. 158 διαβάσουμε βλάφτει αντί του βλάπτει της έκδοσης.

⁴¹ Αν στο 310 διαβαστεί βλάφτεται αντί του βλάβεται της έκδοσης.

Ανιούσες: [329-323 Φ., 317-312 Ο Φ.,] 282-274 Ο Φ., 269-262 Ο Φ., 246-240 Φ., 222-216 Φ., 206-201 Ο Φ., 192-185 Ο Φ., 169-165 Φ., 159-152 Ο Φ., 151-143 Ο Φ., 140-133 Φ., 125-119 Ο Φ., 49-42 Ο Φ.

Ας δοθούν όμως και ολογράφως τμήματα με κρυπτοσφραγίδες του Φαλιέρου, πρώτα τρία από τη Ριμάδα κόρης και νέου:

56

Χφ Α, στ. 25-34:

→ ΤτΟοΥυ.25	όντε το φέγγος τ' ουρανού πέσει στη γη να σβήσει,	-
Μ	τότες εσέν, αφέντη-μου, θέλω γλυκοφιλήσει.	ς Σ
μ Α α Ρ ρ Ι	και μέσα στ' όχι και στο ναι, μέρωμα κ' εις αγριάδα	α Α ς Σ .ω
ι Ν ν	έσωνε κι εκατάγτανε της μέρας η ασπράδα,	Ω ν Ν
Ο ο Υ υ. Σ	κι εκίνα ο κυρ Ήλιος του δρόμου να φουσκώνει	ι Ι ρ
ς Α Σ 30	της νύκτας τες κουρφόβλεψες να τες ξεφανερώνει.	Ρ α Α
ς Ε ε (Ι ι)	Τότες ο νέος εμπίσεψε από την κορασίδα,	μ
Ν ν Α α	και σε καμία συνήβασιν δεν ήλθασιν, ως είδα (οίδα?).	Μ
Ι ι.	Δεύτερη νύκτα σ' ώρες τρεις εκάτσε το φεγγάρι	.υ Υ
-	ο νέος εγύρεψε να μπει στις λυγερής την χάρη.	ο Ο τ Τ ←

Λοιπόν: Του Μαρίνου σας έ(ί)ναι (αλλά και: Του Φαλιέρου)
+ του Μαρίνω σας.

Χφ Α, στ. 181-187:

→ Ο ο. Μ	αμέριμνα μη κάθεστε, τον ύπνον μη αγαπάτε,	.η
μ Α α Ρ	τα μεσημέρια κείτεστε, τες νύκτες αγρυπνάτε!	Η ρ Ρ
ρ	Διατάσσω-σας και λέγω-σας για το δικό-μου βάρος,	α
Ι ι Ν ν Ο ο	γιατί ο ύπνος εις εμέ ήτον μεγάλος χάρος.	Α μ
Σ ς. 185	Τον πόθον είχα μέσα-μου ωσάν ένα παιγνίδι	Μ .υ
Σ ς Α	τινός ουδέν επρόδιδα χωρίς το δακτυλίδι.	Υ ο Ο
α Σ ς.	Μα στανικώς, δυναστικώς ήλθε κι επλάκωσέ με,	Τ τ ←

Ο Μαρίνος σας + του Μαρή.

Χφ Α, στ. 43-47:

→ Ο ο. Φ	Και με του πόθου τη φιλιά στο παραθύρι σώνει,	-
φ Α α Λ	έφτασεν και ακούμπησε κ' έλαμψε σαν το χιόνι.	.ς Σ
λ Ι ι Ε ε 45	Κι απήν την είδε{ν} ο νιό(;)τερος, γλυκιά εχαροτέτησέν την, ο ΟνΝ	
Ρ ρ Ο	κι από την πίκραν την πολλή επαρηγόρησέ<ν> την.	ι Ι ρ Ρ
ο Σ ς.	Κ' είπε-της: «Τάχα, μάτια-μου, κρατείς-μου κακωσύνη;»	α Α μ Μ.ο Ο ←

Ο Φαλιέρος + ο Μαρίνος.

Για σύγκριση δίνω επιπλέον τρία ολόκληρα ανάλογα τμήματα από το Ιστορία και όνειρο του Φαλιέρου και δύο από το Ερωτικόν ενύπνιόν του (με τις εντελώς παρόμοιες κρυπτοσφραγίδες του Θρήνου που θα ασχοληθώ αλλού):

A) *Ιστορία και όνειρο* (van Gemert 1980):

α) Τίτλος και πεζός πίνακας προσώπων (4 γραμμές):

→ Τ	<i>Ιστορία και όνειρο</i>	.c
τΟοΥ.Μ	του ευγενεστάτου άρχοντος κυρίου Μαρίνου Φαλιέρου	ΣοΟνΝ
μΑαΡρΙ	Όπου θωρείς Φ μιλεί ο Φαλιέρος και όπου θωρείς Μ μιλεί η Μοίρα και	ι ρΡ α
ι.	όπου θωρείς Α μιλεί η Αθούσα και όπου θωρείς Π μιλεί η Ποθούλα.	ΑμΜ.οΟ←

Του Μαρί + ο Μαρίνος.

57

β) στ. 35-44:

→ ΤτΟοΥ 35 Μ.	Γιαταύτος επροθύμειψα για νά 'χω γνωρισμένο	.υ Υ
υ. Μ μ	τον πόθον πόσα δύνεται προς τον εμπιστεμένο.	ο Ο ι Ι ν
Α α	Φ. Δόξα σοι ο Θεός και βλέπω-σε όλη αναγλλιασμένη;	Ν μ
-	χίλια καλώς απέσωσεν η αναζητημένη!	Μ ε
Ρ	Μ. Κι εγώ καλώς τον ηύρηκα τον πολυπαθημένο.	Ε θ
ρ Ι	40 Φ. Λες την αλήθεια και καλά τό 'χεις εγνωρισμένο,	Θ ε Ε ρ
ι Ν	μά 'θελα να το γνώριζε ίτις καλά κι εκείνη	Ρ
ν Ο	οπού κατά την όρεξις την εδικήν-της κρίνει.	.υ
ο. Σ	Μ. Χαίρου και χαίρομαι κι εγώ, και α λάχι ο Θιος να πέψη	Υ
c Α α Σ c.	στράτα γοργό τα κόπια-μας τα τόσα ν' αντιμύψη.	ο Ο τ Τ←

Του Μαρίνο σας + του Ρεθεμνιού.

γ) στ. 635-641:

→ Οο.ΦφΑ 635	Και μοναχό φαντάζεις-με κι ίτις συντροφιασμένο	-
α	και απάνω όντε σοφίζομαι μ' έχεις παρατρε[μ]μένο.	.c Σ
Λ λ Ι ι	Ουδέ παδάτια δύνονται ουδ' εκκλησιές μπορούσι	α Α c Σ .c
Ε ε	αλλά 'δέ φόρος τον καημόν τον έχω ν' απαντούσι.	Σ ο Ο ν
ΝΡ	Κι ίντα να πω να σώσουσι το <ν>τρίτο<ν> της φιλιάς-μου	Ι ι Ρ
ρ Ο	640 και την κακιάν να δηγηθώ την τόσην της κυράς-μου;	Ρ
ο Σ c.	Και ογιά τούτο μού χρωστέις με προθυμιά τον πόθο, αμΜ.οΟ←	

Ο Φαλιέρος + ο Μαρίνος σας.

B) *Ερωτικόν ενύπνιον* (van Gemert 1980):

α) στ. 89-94:

→ Ο ο.	[Κι είπε-μου άλλα περισσά η Μοίρα-σου για σένα	.c
Μ μ Α 90	κι εις τον τροχόν της Ερωτιάς όλα τά' χω γραμμένα.	Σ ο Ο ν
α Ρ ρ	Γι' αυτόν εγώ κι η Μοίρα-σου, εγώ και αυτός υστέρου	Ν
Ι ι Ν	μέλλει-σου εις πλούτη και τιμή οι τρεις-μας να σε φέρου.] ⁴²	ι
ν Ο ο Σ	Και να το ξεύρης καθαρά: σ' άλλον να μη αθιβάνης,	Ι ρ Ρ α c.
	γιατί σε μέλλει μετ' αυτόν να ζήσης, ν' αποθάνης.	ΑμΜ.οΟ←

Ο Μαρίνος + ο Μαρίνος.

⁴² Στις αγκύλες οι αθετίσεις της έκδοσης (van Gemert 1980), πβ. τις σημ. 27, 29 και 31/32.

β) στ. 107-114:

→ Ο ο.	[Τότες η κόρη λέγει-μου: «Δράμε να της ανοίξης	.c Σ
Φ	και αν ήσουν φρόνιμος ποτέ, τώρα το θέλεις δείξης.	α Α c Σ .c
-	Τρέχω με το ποκάμισο και ανοίγω-της και μπαίνει	Σ ο
φ Α α Λ 110	κι απέ τα κάλλη τά 'μορφα μ' εφάνη και λαμπάινει.	Ο
λ Ι ι Ε	Χίλια καλώς απέσωσε, χίλια καλώς την είδα	-
ε Ρ ρ Ο	την σπλαχνικότατην κερά και Μοίρα-μου, ελπίδα.	ν Ν ι Ι
ο	Ζωήν, χαράν και γειαν πολλή νά 'χετε», λέγ' η Μοίρα	ρ Ρ α
Σ c.	και με το βλέμμα το γλυκύ τούς δυο-μας εσυντήρα.]	ΑμΜ.οΟ←

Ο Φαλιέρος + ο Μαρίνος σας.

Μερικά ολόγραφα αποσπάσματα από τους Λόγους διδακτικούς, Bakker / van Gemert 1977 (Α, Β, Γ) και τη Ρίμα παρηγορητική, Bakker / van Gemert 1972 (Δ, Ε, ΣΤ, [Ζ, Η, Θ])

Α) Λόγοι διδακτικοί, τμήμα 2 = στ. 7-10:

→ Ο ο. Μ	ότι τον μοναχόν υιόν και ακριβόν, τον έχω,	.οΟνΝιρ
μ Α α Ρ	να βάλω εις στράταν αρετής βούλομαι και ξετρέχω.	Ρ α Α μ
ρ Ι	Διότι ο υιός τα μέλλοντα κι εκείνα, τα ουδέν πράσσει,	Μ .υ
ι Ν ν Ο ο Σ c.	σαν όνειρον του φαίνονται άλλος να τα διατάσση,	ΥοΟτΤ←

Ο Μαρίνος + του Μαρίνο.

Β) Λόγοι διδακτικοί, τμήμα 37 = στ. 253-258:

→ Ο ο. Κ κ	Χαρά σ' αυτών οπου θωρεί τον κίνδυνον εκείνον	.c
Ρ ρ	κι α στέκει απόσω και διψά καλύτερον το κρίνω.	Σ ι Ι
- 255	Όμως ας παραθέσωμεν τέτοια πολυλογία,	ρ
Η η Σ	διατί 'ν' κακή και νά 'ν' πολλή θέλ' είσται πλι' ατυχία.	-
c. Σ c Α α	Ας πούμεν άλλον τίβοτας να πάρω σαν άερα,	Ρ α Α
Σ c.	διότι εις τέτοιον λογιζμόν αν ήμουν όλη μέρα	μΜ .οΟ←

Ο Κρης σας + ο Μαρίς.

Γ) Λόγοι διδακτικοί, στ. 69-76 (πβ. το επάνω τμήμα 11 των Λόγων διδακτικών με το βαφτιστικό):

→ Τ τ Ο Υ υ.	διότι το στόμαν του Χριστού είπεν να βασιλεύουν
Φ 70	οι αγαθοί όλη την γην και να την διαφεντεύουν.
-	Αν έχης εσοδήματα να ζης δια να σε σώνου,
φ	δίδε κι αλλού να ζη από 'σέν και σόδιαζε συφρόνου.
Α α Λ λ Ι	Μην κάμνης σαν το σκούληκαν οπου την γην Δυπάται
ι	να μη χορταίνη προσιμά, μάλλιο παρατηράται
Ε ε 75	να μένη πάντα πειναστός και ν' απαθή το σώμα
Ρ ρ Ω/Ο ο/ω.	παρά να τρώγη από την γην, να μη φυρά το χύμα.

Κατιούσα κρηπτοσφραγίδα: Του Φαλιέρω ή -ο.

Δ) Ρίμα παρηγορητική, τμήμα 33 = στ. 227-232:

→ Ο ο. Κ	Ω κόσμε λιγοχάριτε, και τίς να σε τηρήση,	.c Σ α
κ	τες πράξες-σου τες άχαρες και τη σφαλτή-σου φύση,	ΑcΣ .cΣηΗ

P ρ Η	γυρεύοντα να φτιάνεται κατά του νου την κρίση,	ρ Ρ
η Σ c. Σ c230	τίς να μηδέ σε σιχαθή και να μηδέ σ' αφήση;	-
A α Σ c.	Δεν έχει ο κόσμος πούπετες <u>αναπαμ</u> ένη στάση,	α Α μ
E ε N ν I ι.	Όλα <u>με</u> πόνους και πικριές πάντα κυλιού <u>ν</u> και πάσι.	M .ο Ο ←

Ο Κρης σας έني + ο Μαρής σας.

E) Ρίμα παρηγορητική, τμήμα 39 = στ. 267-274:

→ Ο ο. P	κι εφόρσε την σάρκα σου κι εγίνηκε αδερφός ⁴³ σου,	.c Σ ο Ο
ρ E ε	και αγάπησεν και παρά 'σέν πλιότερο το καλό σου,	ν Ν
Θ	κι έφθιασε με τες χάρες του τα τόσα σφάλματά σου,	ι Ι ρ
θ Υ/E υ/ε 270	έτις και με τα πάθη του <u>εύγαλε</u> ⁴⁴ τα δικά σου.	-
M μ	Καί το λοιπόν ίντά 'χομε και ανεγνωρίζουμέστα,	P
N ν I	και για το τί <u>γα</u> κλαίγωμε και <u>γα</u> κακίωνομέστα	-
ι Ο ο	στα τόσα, <u>τα</u> μας έδωκεν για την πολυεσπλαχνιά-του	α Α μ
Σ c.	και τα <u>μας</u> ευεργέτησεν ογιά φιλανθρωπιά-του,	M .ο Ο ←

59

Ο Ρεθεμνίος (ή: Ο Ρεθύμνιος, αλλά και: Φαλιέρος) + ο Μαρίνος.

Τέτοιες περιπτώσεις διδάσκουν ότι στην ίδια συνδυασμένη κρυπτοσφραγίδα 1) μπορούν να συνυπάρχουν τα δύο ονομαστικά στοιχεία και επιπλέον το εθνικό, και 2) ότι υπάρχουν ακόμα περισσότερες περιπτώσεις του ο Μαρίνος απ' όσες αναγράφονται στον επάνω κατάλογο (βλ. επίσης τα τμήματα ΣΤ και Θ).

ΣΤ) Ρίμα παρηγορητική, στ. 201-206 (πβ. το επάνω τμήμα 29 της Ρίμας παρ. με το βαφτιστικό):

→ Ο ο. M	χώρες μεγάλες και <u>όμορφες</u> και κάστη χαλασμένα,	.c Σ ο Ο ρ
μ A α	όρη και κάμπους και βουνά και δάση αναστημένα,	P ε
-	ξένους από τα σπίτια-τους και από τα γονικά-τους,	E ι
P ρ	και αλλότριοι και κακοθελείς νά 'χουν τα πράματά τους,	Ι λ Λ α
I ι 205	έναν, με φήμην σήμερα, με ατιμιά μεγάλη,	A φ
N ν Ο ο Σ c.	σήμερον <u>εγα</u> φρόνιμον και δίχως νουν εις άλλη,	Φ .ο Ο ←

Κατιούσα κρυπτοσφραγίδα: Ο Μαρίνος και ανιούσα: ο Φαλιέρος.

[Ζ] Ρίμα παρηγορητική, τμήμα 47, στ. 323-334 (το μοναδικό τμήμα 12 στίχων):

→ M	Άνθρωπε, πες-μου, να χαρής, ελόγιασες ποτέ-σου	.c Σ ο Ο
μ A α P ρ	στα περασμένα, <u>τά</u> 'πραξες, ανέν τινά σ' αρέσου;	ν Ν
I ι N ν 325	Είδες θαράπειαν τίβοτα οικ τη <u>χαράν</u> εκείνη,	ι Ι ρ
O ο Σ c.	πόναι καπνός και ανέβηκεν, πόναι φωτιά και σβήνει;	-
O ο.	Τ <u>ο</u> χάρηκες, π <u>ού</u> φαίνεται; οι αναγαλλιάσεις πόναι;	P

⁴³ Βλ. σημ. 39.

⁴⁴ Η έκδοση παρέχει «έβγαλε». (Η εικασία μου εύγαλε περιττεύει, αν ο Φαλιέρος εννόησε την κρυπτ. «Ρεθεμνίος».)

Κ κ	και το ε <u>π</u> οικ <u>ε</u> ς της ψυχ <u>ή</u> ς, ό <u>φ</u> ε <u>λ</u> ος μέ <u>γ</u> α σ <u>ό</u> ν <u>αι</u> ;	α
Ρ ρ	Γ <u>ρ</u> α <u>μ</u> μ <u>έ</u> νο 'ν <u>αι</u> και φα <u>ί</u> ν <u>ε</u> ται και πάν <u>τ</u> α μα <u>ρ</u> τυ <u>ρ</u> ά <u>τ</u> α <u>ι</u> ;	Α μ Μ
-	330 ω <u>π</u> ό <u>σ</u> ον π <u>ρ</u> έ <u>π</u> ει πα <u>σ</u> α <u>ε</u> ί <u>ς</u> τ <u>ον</u> κ <u>ό</u> σ <u>μ</u> ον ν' απα <u>ρ</u> νά <u>τ</u> α <u>ι</u>	.ο Ο .c
Η η	και να σ <u>κ</u> ο <u>π</u> ί <u>ζ</u> η π <u>ο</u> ύ <u>π</u> ε <u>τ</u> ε και να θ <u>ω</u> ρή, π <u>ο</u> ύ τ <u>ρ</u> έ <u>χ</u> ει,	Σ ο Ο κ
Σ σ.	και πο <u>ι</u> ο θ <u>ε</u> ρι <u>όν</u> α <u>θ</u> ά <u>ν</u> α <u>τ</u> ο, θ <u>ά</u> ν <u>α</u> τ <u>ο</u> ς μ <u>α</u> ς ξ <u>ε</u> τ <u>ρ</u> έ <u>χ</u> ει.	Κ ι Ι τ Τ
ΣσΑαΣ/Οο/Υ	Σ' <u>ό</u> λ <u>ο</u> υ <u>ς</u> ε <u>δ</u> ό <u>θ</u> η <u>σ</u> τ <u>η</u> ν <u>α</u> ρ <u>χ</u> ή <u>ν</u> <u>α</u> πό <u>φ</u> α <u>σ</u> ι <u>(ς)</u> ; ⁴⁵ θ <u>ά</u> ν <u>α</u> τ <u>ο</u>	η Η ρ
c/v.	και πα <u>σ</u> α <u>ε</u> ί <u>ς</u> τ <u>ο</u> θ <u>έ</u> λ <u>ει</u> ε <u>υ</u> ρ <u>εί</u> κα <u>τ</u> ά τ <u>α</u> κ <u>ά</u> μ <u>ν</u> ον <u>τ</u> ά <u>τ</u> ο <u>υ</u> .	Ρ κ Κ.οΟ←

60

Μαρίνος ο Κρης σας/σου + ο Κρητικός ο Μαρίνος (!).]

[Η] Ρίμα παρηγορητική, στ. 326-330 (πβ. το σχετικό κομμάτι στο τμήμα Ζ):

→ Ο ο. Φ	πό <u>ν</u> αι κα <u>π</u> ν <u>ό</u> ς και αν <u>έ</u> β <u>η</u> κε <u>ν</u> , πό <u>ν</u> αι φω <u>τ</u> ιά και σ <u>β</u> ή <u>ν</u> ει;
φ Α α Λ λ Ι ι	Τ <u>ο</u> χ <u>ά</u> ρ <u>η</u> κε <u>ς</u> , π <u>ο</u> ύ φα <u>ί</u> ν <u>ε</u> τ <u>α</u> ι; ο <u>ι</u> ανα <u>γ</u> α <u>λ</u> λ <u>ι</u> ά <u>σ</u> ει <u>ς</u> πό <u>ν</u> αι;
Ε ε	και τ <u>ο</u> ε <u>π</u> ο <u>ί</u> κ <u>ε</u> ς της ψυχ <u>ή</u> ς, ό <u>φ</u> ε <u>λ</u> ος μέ <u>γ</u> α σ <u>ό</u> ν <u>αι</u> ;
Ρ ρ	Γ <u>ρ</u> α <u>μ</u> μ <u>έ</u> νο 'ν <u>αι</u> και φα <u>ί</u> ν <u>ε</u> ται και πάν <u>τ</u> α μα <u>ρ</u> τυ <u>ρ</u> ά <u>τ</u> α <u>ι</u> ;
Ο ο Σ σ. 330	ω <u>π</u> ό <u>σ</u> ον π <u>ρ</u> έ <u>π</u> ει πα <u>σ</u> α <u>ε</u> ί <u>ς</u> τ <u>ον</u> κ <u>ό</u> σ <u>μ</u> ον ν' απα <u>ρ</u> νά <u>τ</u> α <u>ι</u>

Μόνο κατιούσα κρυπτοσφραγίδα: Ο Φαλιέρος.]

[Θ] Ρίμα παρηγορητική, στ. 312-317:

→ Ο ο. Μ	και πά <u>σ</u> α <u>έ</u> νας ν' ακ <u>λ</u> ου <u>θ</u> ά <u>τ</u> ον κ <u>ό</u> σ <u>μ</u> ον <u>δ</u> εν τυ <u>χ</u> α <u>ί</u> νει, .c
μ	δι <u>ό</u> τι, <u>σ</u> αν <u>έ</u> ν <u>αι</u> π <u>ί</u> β <u>ο</u> υ <u>λ</u> ος και ψ <u>ε</u> ύ <u>τ</u> η <u>ς</u> και κο <u>μ</u> π <u>ώ</u> ν <u>ει</u> , Σ ο Ο
Α α Ρ	' <u>τ</u> ι <u>τ</u> α <u>κ</u> α <u>κ</u> ά <u>μ</u> ά <u>ς</u> π <u>ρ</u> ο <u>ξ</u> ε <u>ν</u> ά και τ <u>α</u> κα <u>λ</u> ά <u>μ</u> ά <u>ς</u> χ <u>ώ</u> ν <u>ει</u> , ρ
ρ ι Ι 315	ό <u>λ</u> ο <u>υ</u> ς-μ <u>α</u> ς θ <u>ρ</u> έ <u>φ</u> ει <u>μ</u> ε γ <u>λ</u> υ <u>κ</u> ι <u>ά</u> και ό <u>λ</u> ο <u>υ</u> ς-μ <u>α</u> ς κ <u>ο</u> λα <u>κ</u> εύ <u>γ</u> ει Ρ ε Ε Ι Ι Λ Λ
Ν ν Ο ο	και με <u>τ</u> ' αυ <u>τ</u> ή <u>σ</u> η <u>ν</u> τ <u>η</u> θ <u>ρ</u> ο <u>φ</u> ή <u>ν</u> <u>μ</u> ά <u>ς</u> ψ <u>υ</u> χ <u>ο</u> φ <u>α</u> ρ <u>μ</u> α <u>κ</u> εύ <u>γ</u> ει. α
Σ σ.	Ε <u>λ</u> ', <u>α</u> δ <u>ε</u> λ <u>φ</u> ή, <u>κ</u> ι ε <u>σ</u> ύ, <u>α</u> δ <u>ε</u> λ <u>φ</u> έ, γ <u>ι</u> ά <u>λ</u> ό <u>γ</u> ια <u>σ</u> ε, π <u>ο</u> ύ τ <u>ρ</u> έ <u>χ</u> ει <u>ς</u> , ΑφΦ.οΟ←

Κατιούσα κρυπτοσφραγίδα: Ο Μαρίνος και ανιούσα: Ο Φαλιέρος.]

Πιστεύω λοιπόν ότι το αποτέλεσμα, η πληθώρα των παρόμοιων κρυπτοσφραγίδων στα τέσσερα (ή μάλλον πέντε) ποιήματά του που παραβλήθηκαν εδώ, συνηγορεί σαφέστατα για τον Μαρίνο Φαλιέρο ως συγγραφέα και της Ριμάδας (ή Ριμάτας κατά το χφ Α) κόρης και νέου.

Προσθήκη (Δεκέμβριος 2010):

Και στην ανώνυμα παραδομένη Κακοπαντρεμένη (πρόσφατη έκδοση, 2010, του Arnold van Gemert, Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ) υπάρχουν από τον πρώτο ως τον τελευταίο στίχο 50 (δηλ. 25 επί 2) κρυπτοσφραγίδες Ο Μαρί(νο)ς / Τον Μαρί(νο[ν]) και τρεις (Τ)ο(ν) Κρη(τό)ς, παρόλο που ο ποιητής του μικρού έργου προσποιείται την ποιήτρια! (Δεν λείπουν και κρυπτοσφραγίδες [Ο] Φαλιέρος.) Αλλά αυτό είναι θέμα για άλλο άρθρο που ήδη ετοιμάζω.

⁴⁵ Το χφ έχει το εσφαλμένο απόφασιν (αιτ.), οι εκδότες διορθώνουν απόφασις, αλλά το -ς δεν είναι βέβαιο.

Βιβλιογραφία

- ALEXIU 1966. Στυλ. Αλεξίου, «Βιβλιοκρισία της Ποιητικής Ανθολογίας του Λίνου Πολίτη», *Κρητικά Χρονικά* 20, 298.
- BAKKER - VAN GEMERT 1972. W. F. Bakker & A. F. van Gemert, «Η Ρίμα παρρηγορητική του Μ. Φαλιέρου», *Byzantina Neerlandica* 3, 103-117.
- 1977. W. F. Bakker & A. F. van Gemert, «Οι λόγοι διδακτικοί του Μ. Φαλιέρου», *Byzantina Neerlandica* 7, 65-75. 61
- CARACAUSI 2003. Maria Caracausi, *Ριμάδα κόρης και νέου / Contrasto di una fanciulla e di un giovane*, Roma: Carocci.
- VAN GEMERT 1980. Arnold van Gemert, *Μαρίνος Φαλιέρος, Έρωτικά όνειρα*, κριτική έκδοση με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο (Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη 4), Θεσσαλονίκη: τυπογρ. Σφακιανάκη.
- 1991. A. van Gemert, «Literary antecedents», στο D. Holton (ed.), *Literature and society in Renaissance Crete*, Cambridge: University Press.
- HENRICH 1976. G. S. Henrich, *Κλητικές και γενικές σε -ο από αρσενικά σε -ος στα μεσαιωνικά και νέα ελληνικά*, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο (διδασκτορική διατριβή).
- 1993. G. S. Henrich, «Sprachlich-Philologisches zu M. Limenitēs; seine Autorschaft der *Halōsis*», στο N. M. Panayotakis (ed.), *Origini della letteratura neogreca / Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Venezia/Βενετία, 2, 319-329.
- 1997. G. S. Henrich, «Als Kundschafter der Johanniter in Rumelien – zu Leben und Werk des rhodischen Dichters M. Limenitēs», στο *Φιλερήμου Αγάπησις (τιμητικός τόμος Α. Τσοπανάκη)*, Ρόδος, 155-183 (με ελληνική περίληψη).
- 2004. G. S. Henrich, «Ο Κορνάρος ποιητής και της *Θυσίας*», στα *Πρακτικά του Β' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, Α' 85-94.
- 2005. G. S. Henrich, «Die Kryptosphragis bei einigen byzantinischen Dichtern», στο L. Hoffmann & A. Monchizadeh (eds.), *Zwischen Polis, Provinz und Peripherie*, Wiesbaden: Harrassowitz, 649-661.
- 2006. G. S. Henrich, «Ποιος έγραψε το ποίημα *Άλωσις Κωνσταντινουπόλεως* (BB 1, 177-197);», στο *Constantinopla, 550 años de su caída / Κωνσταντινούπολη, 550 χρόνια από την Άλωση*, Granada: Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas, II 405-414.
- 2009. G. S. Henrich, «G. Chortátsis: Autor aller 14 nicht foskolosschen Intermezzi des Kretischen Theaters», στο *ΕΠΕΑ ΠΤΕΡΟΕΝΤΑ R. Dostálové k narozeninám*, Brno: Host, 107-128.

HENRICH 2010. G. S.Henrich, «Ο Vichiendios ο Cornaros – Οι κρυπτο-σφραγίδες Ερωτόκριτου και Θυσίας», *Ελληνικά* 60.1, 193-209.

KRIARAS 1969-. Ε. Κριαρά (και άλλων), *Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδους γραμματείας*, Θεσσαλονίκη: τυπογο. Σφακιανάκη.

TRAPP 1985. E. Trapp (et alii), *Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit* 7, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.